

BỒI DƯỠNG PHƯƠNG PHÁP TƯ DUY BIỆN CHỨNG HỒ CHÍ MINH CHO SINH VIÊN TRƯỜNG ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN HIỆN NAY

ĐỖ THỊ THU HỒNG*

Ngày nhận bài: 15/08/2017; ngày sửa chữa: 23/08/2017; ngày duyệt đăng: 06/09/2017.

Abstract: Ho Chi Minh is a great man of wisdom, knowledge, integrity and dignity who is respected and remembered with fondness across the world and who is honored as an "international cultural figure". In Ho Chi Minh ideology, dialectical thinking method is one of important contents which play a crucial role in successes of Vietnam socialist revolution. Moreover, dialectical thinking is very important in current period while sciences and technology have rapidly developed, requiring all people, especially students, including students of Thai Nguyen University, to acquire knowledge selectively. Therefore, training dialectical thinking method of Ho Chi Minh ideology to students is required.

Keywords: Dialectical thinking method, students, Thai Nguyen University.

1. Khái quát về phương pháp tư duy biện chứng (PPTDBC) Hồ Chí Minh

Tư duy biện chứng duy vật là loại hình tư duy phát triển ở trình độ cao; luôn hàm chứa nội dung hiện thực, phản ánh đúng bản chất của quá trình vận động, phát triển của thế giới khách quan. Tư duy biện chứng là một trong những phương pháp tối ưu của tư duy. Đó là phương pháp tư duy linh hoạt, mềm dẻo; phản ánh các sự vật trong sự vận động, biến đổi, phát triển và tiêu vong; không chỉ thấy sự vật trong trạng thái tĩnh, mà còn thấy sự vật trong trạng thái động. Khẳng định tính đúng đắn của tư duy biện chứng, Ph. Ăngghen đã nêu một cách vắn tắt yếu tố cốt lõi trong tư duy biện chứng: "Phép biện chứng là phương pháp mà điều căn bản là nó xem xét những sự vật và những phản ánh của chúng, trong tư tưởng, mối liên hệ qua lại lẫn nhau của chúng, trong sự ràng buộc, sự vận động, sự phát sinh và sự tiêu vong của chúng" [1; tr 325].

Tư duy biện chứng Hồ Chí Minh không phải là "bẩm sinh", mà chính là sự phản ánh của xã hội hiện thực; là kết quả, là sản phẩm tất yếu của thời đại. Bởi vậy, cần quan tâm, nghiên cứu những cơ sở tác động trực tiếp nhằm hình thành PPTDBC Hồ Chí Minh.

2. Nội dung của PPTDBC Hồ Chí Minh

2.1. Quan điểm thực tiễn trong PPTDBC Hồ Chí Minh. Hồ Chí Minh là nhà hoạt động cách mạng lỗi lạc của Việt Nam và của thế giới. Cả cuộc đời, Người đã thể hiện là con người hành động, con người thực tiễn và con người cách mạng. Về phương diện lí luận, Người cũng đề lại cho chúng ta những tư tưởng quý giá về hoạt động thực tiễn và sự thống nhất giữa lí luận và thực tiễn. Phương pháp biện chứng Hồ Chí Minh là sự vận dụng thuần thực phương pháp biện chứng duy vật macxit trong thực tiễn cách mạng Việt Nam. Người đã vận dụng sáng tạo và nhuần nhuyễn các nguyên lí của phép biện chứng duy vật macxit, kết hợp với các yếu tố biện chứng của triết học

phương Đông, qua đó tạo nên một hệ thống phương pháp riêng của mình. Vì vậy, có thể nói, phương pháp biện chứng của Hồ Chí Minh vẫn là phương pháp biện chứng của chủ nghĩa Mác - Lênin nhưng đã được vận dụng và chuyển hóa vào thực tiễn cách mạng Việt Nam để xử lí những vấn đề do thực tiễn cách mạng Việt Nam đặt ra.

2.2. Quan điểm toàn diện trong PPTDBC Hồ Chí Minh. Quan điểm toàn diện đã được thể hiện qua một số nội dung quan trọng trong cách mạng Việt Nam như: biện chứng thống nhất giữa cách mạng giải phóng dân tộc, giải phóng xã hội và giải phóng con người; giữa độc lập dân tộc và chủ nghĩa xã hội, giữa sức mạnh dân tộc và sức mạnh thời đại trong cách mạng Việt Nam.

2.3. Quan điểm lịch sử trong PPTDBC Hồ Chí Minh. Quan điểm lịch sử - cụ thể được thể hiện trong xây dựng Đảng và đường lối kháng chiến chống xâm lược. Nắm vững tinh thần chủ nghĩa Mác - Lênin, Hồ Chí Minh đã sớm xây dựng một Đảng Cộng sản ở Việt Nam. Sự ra đời của Đảng Cộng sản đã làm nên bước ngoặt mới cho cách mạng nước ta, là minh chứng rõ nét cho thành công của PPTDBC của Người.

2.4. Quan điểm phát triển trong PPTDBC Hồ Chí Minh. Hồ Chí Minh là nhà tư tưởng, nhà hoạt động luôn đứng trên quan điểm phát triển và đưa ra triết lí phù hợp với thực tiễn cách mạng Việt Nam, đã được thực tiễn kiểm chứng là đúng. Về bản chất, tư duy biện chứng Hồ Chí Minh chính là phương pháp biện chứng duy vật macxit, được vận dụng vào Việt Nam, có sự kết hợp với tư duy biện chứng phương Đông, in đậm dấu ấn phương Đông và Việt Nam. Trong đó, nổi bật là sự kết hợp giữa nguyên tắc với tính mềm dẻo, linh hoạt về sách lược. Lấy cái đại đồng để khắc phục cái tiểu dị, đi từ dân tộc đến giai cấp, nhằm mục tiêu đại đoàn kết dân tộc, phân hóa và cô lập

* Trưởng Trung cấp Thái Nguyên

kẻ thù, giành thắng lợi, từng bước đi lên chủ nghĩa xã hội. PPTDBC Hồ Chí Minh có vai trò rất to lớn đối với công cuộc đổi mới của đất nước, nhất là trong bối cảnh quốc tế đang chuyển biến nhanh chóng và phức tạp hiện nay. Do đó, việc học tập và vận dụng PPTDBC của Người là rất cần thiết.

3. Bồi dưỡng PPTDBC Hồ Chí Minh cho sinh viên (SV) Trường Đại học Thái Nguyên hiện nay

3.1. Thực trạng bồi dưỡng PPTDBC Hồ Chí Minh cho SV Trường Đại học Thái Nguyên

3.1.1. Những kết quả đạt được. Quá trình hình thành nên PPTDBC Hồ Chí Minh không đơn giản. Đó là sự chọn lọc, kết tinh những ưu việt của các phương pháp tư duy trước đó trong lịch sử nhân loại. Sự hình thành đó đi từ những hình thức tư duy đơn giản, sơ khai nhất cho đến khi xuất hiện phương pháp tư duy tối ưu là PPTDBC. Chủ tịch Hồ Chí Minh đã dựa trên phương pháp tư duy của hai nhà triết học lớn, đó là biện chứng duy tâm của Ph. Hêghen và biện chứng duy vật của C. Mác. Đối với Ph. Hêghen là sự biện chứng trong tư duy, trong suy nghĩ, tuy đó đã có yếu tố “biện chứng” tiến bộ nhưng chưa ứng dụng nhiều trong thực tiễn. Biện chứng của C. Mác là sự biện chứng trong thực tiễn, là nguyên tắc gắn lí luận với thực tiễn, lấy thực tiễn để kiểm nghiệm, chứng minh tính đúng đắn của lí luận. Hồ Chí Minh đã tổng hợp từ hai tư duy lớn trên và có những bước tiến xa hơn, ở Người là tư duy biện chứng sâu sắc, “nói đi đôi với làm”, lí thuyết gắn với thực tiễn. Ngày nay, dưới tác động của cách mạng khoa học - công nghệ hiện đại, các phương pháp tư duy khoa học phát triển rất mạnh mẽ. Các bộ môn khoa học về Hồ Chí Minh đang được đi sâu tìm hiểu và phát triển, nên PPTDBC Hồ Chí Minh được nghiên cứu và vận dụng vào thực tiễn nhiều hơn. PPTDBC Hồ Chí Minh ngày càng được quan tâm và phát triển mạnh mẽ, trở thành một trong những hành trang cơ bản, không chỉ trang bị cho SV ở các trường đại học ở Việt Nam mà còn được sự quan tâm, nghiên cứu trong các công trình khoa học ở nước ngoài.

Quá trình phát triển năng lực tư duy biện chứng cho SV nhà trường đã đạt được nhiều thành tựu. Năng lực nhận thức và vận dụng phương pháp luận biện chứng duy vật của SV ngày càng phát triển hơn. Theo kết quả khảo sát, có trên 50% SV biết vận dụng tốt tư duy biện chứng vào phát triển, hoàn thiện năng lực nghề nghiệp, năng lực tổng kết thực tiễn.

Ở trường, SV được học các môn khoa học tư duy logic và trừu tượng hơn, được trau dồi kĩ năng ứng xử nghề nghiệp để nâng cao năng lực tư duy biện chứng. Trên nền tảng tri thức được đào tạo và định hướng trong nghiên cứu và học tập đã giúp SV giải quyết hiệu quả các vấn đề qua từng môn học. Trong quá trình học tập, SV được đào tạo chuyên sâu, phù hợp với năng lực, sở trường

và nguyện vọng của bản thân. Bởi vậy, tình trạng “học tủ, học lệch” được hạn chế, thay vào đó là sự học tập nghiêm túc theo cách toàn diện. Trong quá trình học tập và thi cử, SV đã biết phân bổ thời gian ôn tập một cách hợp lí, không dàn trải, không học theo kiểu đối phó như trước.

Năng lực tư duy biện chứng của SV Trường Đại học Thái Nguyên nhìn chung ngày càng được nâng cao. SV đã biết vận dụng phương pháp biện chứng vào giải quyết các mâu thuẫn trong học tập và rèn luyện. Vận dụng thành thạo các quan điểm lịch sử cụ thể, quan điểm toàn diện, quan điểm thực tiễn chứ không chỉ dừng lại ở mức độ lí thuyết. Tri thức trang bị cho SV đã được thực hành vận dụng trong thực tiễn, tránh được bệnh kinh nghiệm, giáo điều. Biết phối hợp chặt chẽ giữa cái mới và cái cũ để phát huy ưu điểm, khắc phục hạn chế, nhược điểm trong các phương pháp dạy học hiện đại.

SV Trường Đại học Thái Nguyên biết vận dụng tốt hơn tư duy biện chứng vào phát triển, hoàn thiện năng lực nghề nghiệp trong quá trình đào tạo. Sự thống nhất biện chứng giữa tri thức, kĩ năng và phương pháp làm việc, thực hành, thực tập được hình thành và nâng cao ở SV. SV có thể linh hoạt vận dụng phương pháp luận biện chứng dựa trên năng lực thu thập và xử lí thông tin. PPTDBC Hồ Chí Minh đã không còn xa lạ mà ngược lại, rất gần gũi, hữu ích đối với SV Trường Đại học Thái Nguyên.

3.1.2. Những hạn chế và nguyên nhân

Những hạn chế:

- Nhiều SV chưa nắm vững và hiểu rõ vị trí, vai trò, tầm quan trọng của PPTDBC Hồ Chí Minh đối với nghề nghiệp của bản thân. Điều này được biểu hiện ở chỗ kết quả học tập các bộ môn khoa học về tư duy còn thấp; chưa đánh giá đúng vai trò của phương pháp này đối với hoạt động học tập, rèn luyện nghề nghiệp. Kết quả điều tra cho thấy, sau khi được trang bị tư duy biện chứng Hồ Chí Minh thông qua các bộ môn khoa học về tư duy, nhiều SV vẫn chưa phát huy được vai trò của tư duy khái niệm, năng lực phán đoán, chưa nắm vững được bản chất và chưa hiểu tầm quan trọng, vai trò của phương pháp tư duy này trong học tập, nghiên cứu khoa học.

- Mặc dù đã được nghiên cứu, học tập, song nhiều SV vẫn còn mắc lỗi về hình thức của phương pháp tư duy này, đôi khi còn cứng nhắc, chưa biết phân tích, khai thác, định nghĩa khái niệm (định nghĩa thiếu chính xác, không rõ ràng,...).

Nguyên nhân dẫn nên những hạn chế cần được khắc phục ở trên đó là:

- Phương pháp học tập của SV đạt hiệu quả chưa cao. Về thái độ học tập: một bộ phận SV chưa có ý thức tự giác trong học tập, nghiên cứu khoa học, còn học theo kiểu chống đối, chiếu lệ; chưa xác định đúng động cơ, thái độ học tập sau khi ra trường. Nhiều SV còn thụ động trong học tập và nghiên cứu khoa học. Điều này được

biểu hiện trong giờ học cũng như trong quá trình học tập, rèn luyện ngoài giờ lên lớp. Trong giờ học, nhiều SV không tích cực tham gia phát biểu ý kiến, học tập thiếu tích cực, không tự tin, không nghiên cứu bài học trước khi đến lớp.

- Chất lượng dạy học các bộ môn khoa học tư duy nói chung cho SV còn thấp. Việc giảng dạy mới chỉ dừng lại ở các quy luật, khái niệm, phạm trù, phương pháp chung nên SV ít có điều kiện xâu chuỗi các tri thức khoa học để xem xét, đánh giá, luận giải và vận dụng vào học tập, nghiên cứu, xa rời các phương pháp tư duy khoa học.

- Cơ sở vật chất, hạ tầng còn chưa đồng bộ, thiếu sự đầu tư cho giáo dục, chưa đáp ứng được nhu cầu học tập, tìm tòi nghiên cứu của SV. Các hệ thống thông tin mạng, thiết bị và phương tiện phục vụ cho học tập vẫn còn thiếu. Hệ thống sách, giáo trình phục vụ cho quá trình học tập còn ít, chỉ dừng lại ở mức độ cơ bản, nội dung của giáo trình ít được thay đổi, cập nhật chương trình học tập mới phù hợp với khả năng nhận thức của SV trong thời kì mới.

3.2. Giải pháp nâng cao hiệu quả bồi dưỡng PPTDBC Hồ Chí Minh cho SV Trường Đại học Thái Nguyên hiện nay

3.2.1. Nâng cao chất lượng giảng dạy các bộ môn khoa học về tư duy nói chung và bộ môn Tư tưởng Hồ Chí Minh nói riêng. Giảng viên (GV) các trường đại học, cao đẳng là người trực tiếp tham gia vào việc đổi mới nội dung, phương pháp giảng dạy nhằm nâng cao chất lượng GD-ĐT. Để rèn luyện và bồi dưỡng tư duy biện chứng Hồ Chí Minh cho SV, cần nâng cao chất lượng giảng dạy bộ môn Tư tưởng Hồ Chí Minh và các môn khoa học về tư duy. GV cần có năng lực tư duy biện chứng vững vàng. Quá trình tổ chức dạy học, GV cần giúp SV rèn luyện, phát triển năng lực tư duy biện chứng. Cần khắc phục những hạn chế của đội ngũ GV, đánh giá khách quan, khoa học, đúng năng lực của họ; có sự khen thưởng, khích lệ, động viên cho GV kịp thời cả về vật chất và tinh thần.

Hiện nay, việc giảng dạy và học tập các bộ môn khoa học tư duy mới chỉ thực hiện trong phạm vi hẹp, được giảng dạy ở các trường đại học, cao đẳng và chưa được giảng dạy ở các trường trung học phổ thông; chỉ những SV chuyên ngành mới có cơ hội được nghiên cứu chuyên sâu. Bởi vậy, tư duy biện chứng của SV đôi khi được hình thành một cách tự phát, mò mẫm nên cần có sự can thiệp, giúp đỡ, định hướng của GV để phát triển toàn diện hơn.

3.2.2. Thực hiện tốt các phong trào học tập và làm theo tư tưởng Hồ Chí Minh. Trong nhiều năm qua, cuộc vận động “*Học tập và làm theo tư tưởng Hồ Chí Minh*” đã liên tục được phát động và trải qua nhiều thời kì lịch sử khác nhau. Những cuộc vận động ấy đã góp

phần làm quán triệt trong Đảng và trong nhân dân tư tưởng Hồ Chí Minh.

Các cuộc vận động nối tiếp nhau, cụ thể hơn từ nội dung đến hình thức về tư tưởng Hồ Chí Minh nhằm khơi dậy và phát huy các giá trị truyền thống tốt đẹp, đấu tranh và khắc phục sự suy thoái về đạo đức, lối sống; hình thành các giá trị đạo đức của chủ nghĩa xã hội, xây dựng con người Việt Nam có nhân cách cao đẹp, bản lĩnh chính trị vững vàng, lối sống văn minh, tiến bộ.

3.2.3. Phát huy vai trò tích cực, chủ động cho SV trong quá trình tự nhận thức và rèn luyện PPTDBC Hồ Chí Minh. Việc phát huy vai trò tích cực, chủ động cho SV trong quá trình tự nhận thức và rèn luyện PPTDBC Hồ Chí Minh là rất quan trọng. Chỉ khi SV tự nhận thức, đánh giá chính xác khả năng của mình trước mục tiêu, yêu cầu học tập và hoạt động nghề nghiệp, tích cực bổ sung, hoàn thiện tri thức, hiểu biết khoa học thì năng lực tư duy biện chứng mới thực sự phát triển.

Trong quá trình đào tạo, sự tác động của GV chỉ là điều kiện cần, sự nỗ lực của SV là điều kiện đủ để phát triển năng lực tư duy biện chứng. Chỉ khi SV tự giác, chủ động tìm tòi, say mê lĩnh hội kiến thức, tự hoàn thiện vốn sống thì năng lực giải quyết các tình huống thực tiễn mới hiệu quả, nâng cao được khả năng tư duy biện chứng.

Hoạt động tự học đòi hỏi SV phải tự đọc sách, tài liệu, có phương pháp học tích cực, hiệu quả. SV cần đổi mới phương pháp tự học, tự tìm tòi khám phá. Để nâng cao năng lực tư duy biện chứng, SV cần nâng cao năng lực tư duy độc lập, sáng tạo, học đi đôi với hành, lí luận gắn liền với thực tiễn; đồng thời, biết kết hợp các yếu tố khoa học hiện đại, kế thừa những phát minh trên thế giới một cách kịp thời, tránh tư duy tụt hậu.

***

Vấn đề phát triển năng lực tư duy biện chứng Hồ Chí Minh cho SV Trường Đại học Thái Nguyên hiện nay là yêu cầu cấp thiết, góp phần nâng cao chất lượng đào tạo nguồn nhân lực cho tương lai. Do đó, để nâng cao hiệu quả phát triển năng lực tư duy biện chứng, cần vận dụng đồng bộ những giải pháp nêu trên. □

Tài liệu tham khảo

- [1] C.Mác - Ph.Ăngghen (1994). *Toàn tập* (tập 20). NXB Chính trị Quốc gia - Sự thật.
- [2] Đỗ Thị Châu (2001). *Tư tưởng Hồ Chí Minh trong việc đổi mới phương pháp dạy học ở bậc đại học*. Tạp chí Giáo dục, số 4, tr 21-23.
- [3] *Hồ Chí Minh toàn tập* (tập 5, 2011). NXB Chính trị Quốc gia - Sự thật.
- [4] Lê Công Triêm (2001). *Bồi dưỡng năng lực tư duy, tự nghiên cứu cho sinh viên*. Tạp chí Giáo dục, số 8, tr 20-22.
- [5] Nguyễn Đình Cống (2001). *Suy nghĩ về chức năng của người thầy theo lời dạy của Bác Hồ*. Tạp chí Giáo dục, số 4, tr 6-7.